

استفاده از فیلم آموزشی در کلاس درس

فیلم آموزشی به عنوان یک منبع در فرایند تدریس - یادگیری

از دهه‌ی ۱۹۷۰، معلمان استفاده از فیلم را به عنوان منبعی آموزشی تجربه کرده‌اند. زیرا، نشان دادن مفاهیم از طریق تصویرهای گوناگون فیلم، و کاربرد این مفاهیم در موقعیت‌های گوناگون، سبب می‌شود تا دانش آموز خود را در محیط و مکان واقعی احساس کند. در واقع می‌توان گفت: فیلم به عنوان یک منبع آموزشی در ایجاد تجربه‌های ارزنده، قدرت زیادی دارد. به همین دلیل، آشنایی با کارکردهای فیلم ما را در درک و فهم این که چگونه آن را در فرایند تدریس - یادگیری به کار بریم، یاری می‌رساند. در این مقاله مؤلفان کوشیده‌اند نحوه‌ی به کارگیری فیلم را به عنوان فرصت‌های یادگیری در فرایند آموزش، با استفاده از نمونه‌هایی تشریح کنند.

زهرا عابدی کرجی بان

دکترای برنامه‌ریزی درسی با گرایش فناوری

اطلاعات و ارتباطات

حمیدرضا کفایتش

کارشناس ارشد برنامه‌ریزی نیروی انسانی

کلیدواژه‌ها

تجربه‌ی عملی، استعاره، طنز، نماد،
معنی‌دادن، تجربه، فرصت.

گوناگونی در به کارگیری فیلم آموزشی در کلاس درس استفاده می‌کنند. پژوهش نشان داد این امر بستگی به طیفی از نظم‌دهی فرایند تدریس یا عنوان‌های درس، روش‌های تدریس، و فعالیت‌های گروهی دارد [Bloom, 1995].

صحنه‌های فیلم می‌تواند نمایش دیداری مفاهیم و نظریه‌های انتزاعی محتوای آموزش باشد. نشان دادن مفاهیم درس به وسیله‌ی صحنه‌های گوناگون فیلم، کاربرد این مفاهیم در موقعیت‌های گوناگون سبب می‌شود تا دانش آموز خود را در موقعیت واقعی احساس کند، تجربه نماید، و احساس

سنگین و گران بود

[Smith, 1973].

اما امروزه

فیلم‌های

آموزشی به وسیله‌ی

شرکت‌های فیلم‌سازی به صورت فیلم

ویدیویی، سی‌دی، لیزردیسک و ویدیو

دیجیتالی به آسانی قابل دسترسی

است [Martin & Porter, 1998].

از دهه‌ی ۱۹۷۰، معلمان به کارگیری

فیلم آموزشی را به عنوان ابزاری در

فرایند تدریس تجربه کرده‌اند [Culkin,

1970]. بنا بر پژوهشی که ونگر در سال

۱۹۷۷ انجام داد، معلمان از شیوه‌های

قبل از دهه‌ی ۱۹۸۰، معلمان فیلم‌های آموزشی را از طریق مراکز سمعی - بصری، مرکز منابع فیلم‌های آموزشی، و سازمان‌های خصوصی به دست می‌آوردند و فرایند اجاره‌ی فیلم به عنوان منبعی برای فرایند تدریس، پایین بود، اما هزینه‌ی خرید فیلم

سودمندی کند. در این مقاله، بحث ما بر کارکردهای فیلم آموزشی در کلاس درس تأکید دارد.

کارکردهای فیلم آموزشی در فرایند یاددهی-یادگیری

فیلم‌ها می‌توانند وظایف و کارکردهایی را در برنامه‌های آموزشی مدرسه‌ها به عهده گیرند. نوع این وظایف و کارکردها به سبک تدریس، اهداف تدریس، و محتوای واحد درسی بستگی دارد. در این جا کارکردهای فیلم در کلاس درس به مثابه یک موضوع تجربه‌ی علمی- عملی، استعاره، طنز، نماد، تجربه و فرصت شرح داده شده است.

فیلم به مثابه یک موضوع

شاید اولین چیزی که به ذهن خطور می‌کند، تجزیه و تحلیل یک موضوع بعد از تماشای فیلم باشد؛ فیلم‌هایی با طرح‌های زیبا و داستان‌های منسجم به عنوان یک موضوع کاری خوبی در آموزش دارند. صحنه‌هایی از یک فیلم که بازیگری و کارگردانی خوبی داشته باشد، بیشتر از یک مطلب چاپی، مطالب را با هیجان و جذابیت ارائه می‌کند. برخی از فیلم‌ها راه را برای روش‌های پیش‌گویی باز می‌کنند. این امر غنی‌شدن بحث و تقویت مفاهیم و نظریه‌ها را در پی دارد. دانش‌آموز فعال، خود را در این روش قرار می‌دهد تا فرایند تغییرات را درک کند. به عنوان نمونه، فیلم «کودتای ۲۸ مرداد»، صحنه‌هایی دارد که تصمیم‌گیری، فشار روانی و تضاد را نشان می‌دهد. صحنه‌ها به اندازه‌ی کافی پیچیده هستند تا مهارت تحلیلی دانش‌آموزان را در

حیطه‌ی موضوعات بیازمایند. هم‌چنین به اندازه‌ی کافی پیچیده هستند تا بحثی گسترده را به راه اندازند.

فیلم به مثابه یک تجربه‌ی علمی- عملی

برخی از فیلم‌ها به گنجاندن تمرین‌های آزمایشی توجه دارند. استفاده از فیلم، به جای مطلب چاپی، برتری‌ها و ویژگی‌های منحصر به فردی دارد. فیلم‌ها اضافه کردن تمرین‌ها را ممکن می‌سازند. صحنه‌هایی از فیلم «آپول ۱۳»، به عنوان مطالبی برای تمرین آزمایشی، کارایی خوبی دارند. اتاق کنترل و به ویژه خلبان، به دلیل خرابی سیستم برای فرود، با مشکل روبه‌رو می‌شوند. هیچ کس در اتاق کنترل با چنین مشکلی تا به حال مواجه نشده است. این مورد تا کنون شبیه‌سازی نیز نشده است. دانش‌آموزان می‌توانند در گروه‌های کوچک با استفاده از اطلاعات خود در مورد حل مشکلات، تصمیم‌گیری فردی و تصمیم‌گیری گروهی، پیشنهاد یک روش را ارائه دهند و صحنه‌ها را تجزیه و تحلیل کنند.

فیلم به مثابه یک استعاره

استعاره‌ها می‌توانند در فیلم‌هایی که به عنوان منبع آموزشی مورد استفاده قرار می‌گیرند عملکردی مشابه داشته باشند [Mooij, 1976; Hawkes, 1972; Cooper, 1986]. استعاره‌ها تفکرات پیچیده را شفاف می‌کنند، به مجرد روح می‌بخشند، و با نشاط دادن به اندیشه، بصیرت به دست می‌دهند. یکی از عملکردهای مهم استعاره، بیان تصورات شبیه‌سازی تصاویر تخیلی در

بیننده و شنونده است. استعاره حقایق توصیف شده را تحریف نمی‌کند و شیوه‌ی جدیدی برای بیان حقایق ارائه می‌دهد. استعاره‌ها احساسات ثابتی را که شخص به راحتی به یاد می‌آورد، کنار می‌گذارند. از طریق صحنه‌های استعاره، تصویری قدرتمند در مورد رفتارهای اخلاقی نمایان می‌شود. در فیلم «داستان‌های مجید»، تصویرهای دیدنی از مشاخره و مونولوگ‌های ادامه‌دار و شیوای مادر بزرگ، استعاره‌ای از مفهوم رفتار اخلاقی هستند.

فیلم به مثابه طنز

طنز یک شکل هنری مؤثر برای بیان مفاهیم در ذهن بیننده است. از خوش‌مزگی و مزاح برای نشان دادن تفاوت میان تظاهر و واقعیت استفاده می‌کند. با نشان دادن گزافه‌گویی، کتمان حقیقت و تظاهر، طنز توجهش را روی خطاهای مردم و جوامع متمرکز می‌سازد. طنز خوب می‌تواند تصویری فراموش‌نشده‌ی از مفاهیم مورد تأکید در شما برجای گذارد. طنز، بدون هیچ تظاهر، به زیبایی واقعیت را به شکلی بد نشان می‌دهد. این شکل بر نقاط ضعف جامعه یا فرد تأکید می‌کند و خواننده یا بیننده را وا می‌دارد تا انتقاد طنزپرداز را ببینند. طنز خوب به صورت خودمانی و عوامانه، چشم‌اندازی مفرح و تازه ارائه می‌دهد.

فیلم به مثابه نماد

بعضی از تصویرهای فیلم‌ها قادرند روشی نمادین از مفاهیم و نظریه‌های ارتباطی ارائه دهند. فیلم‌پردازی‌های غیرمعمولی، ترتیب‌گذاری، نورپردازی و استفاده از فیلم سیاه و سفید، غالباً

یکی از منابع آموزشی در عصر دیجیتال، به کارگیری فیلم آموزشی در فرایند تدریس و یادگیری است

نشان دادن مفاهیم درس به وسیله‌ی صحنه‌های گوناگون فیلم، کاربرد این مفاهیم در موقعیت‌های گوناگون سبب می‌شود تا دانش‌آموز خود را در موقعیت واقعی احساس کند، تجربه نماید، و احساس سودمندی کند

حامل نمادگری هستند. تصاویر تیره‌ی قدیمی از فیلم «ایکیرو» ساخته‌ی کوروساوا، تعدادی از مأموریت‌های دولت را در حال رد درخواست تعدادی از شهروندان برای کمک به ادارات و وزارت‌خانه‌های دولتی نشان می‌دهد. تصویربرداری سیاه و سفید و توالی تصویرها، مفهومی نمادین را به مفهوم دیوان‌سالاری ناکارآمد و مفهوم آسیب‌شناسی اداری می‌افزاید. فیلم رسانه‌ای عالی برای معنادادن به نظریه‌ها و مفاهیم است. اثرات دیداری و شنیداری فیلم‌های بزرگ می‌تواند حامل پیامی بهتر از حرف‌های گفته شده و نوشته شده باشد. صحنه‌های منتخب فیلم «۱۲ مرد خشمگین»، بخش‌های مملو از کشمکش را به دانش‌آموزان نشان می‌دهد و مفاهیم آن مؤثرتر از کتاب یا سخن‌رانی است. این تصویرها با نمایش چاقوی ضامن‌دار شروع می‌شوند و تا پایان فیلم، چهار بخش کاملاً متصل نمایش داده می‌شود. هر بخش با یک رأی پایان می‌پذیرد که هیئت داوران در مورد گناهکار بودن یا بی‌گناه بودن، اتخاذ می‌کنند. رأی به کشمکش پنهان بخش بعدی تبدیل می‌شود. در طول بخش، کشمکش محسوس و قابل درک به وضوح در رفتار شخصیت‌ها نمایان می‌شود. نمایش‌نامه‌ی محکم، بازیگری برجسته و کارگردانی بی‌نظیر سیدنی لومت سبب می‌شود تا این تصویرها ابزار آموزشی قدرتمندی باشند.

فیلم به مثابه یک تجربه

کیفیت‌های بی‌نظیر فیلم که قبلاً شرح داده شد، می‌توانند تجربیات قوی

برای بینندگان به وجود آورد. [Stadler, 1990]. شما می‌توانید با استفاده از ویژگی‌های فیلم، فرهنگ‌های کشورهای دیگر را به دانش‌آموزان معرفی کنید.

فیلم به مثابه یک فرصت

فیلم‌ها بابه تصویر کشیدن دوره‌های قبل می‌توانند به نشان‌دادن جنبه‌های مدیریت و اجزای مؤثر سازمانی در طول یک دوره کمک کنند. بعضی از صحنه‌های فیلم «عشایر» دیدگاهی قدیمی از نقش زن در کار را نشان می‌دهند. شما باید با نشان دادن این صحنه‌ها، سعی کنید عکس‌العمل‌هایی را از دانش‌آموزان، به ویژه دانش‌آموزان دختر، دریافت کنید. شما می‌توانید این صحنه‌ها را با دیدگاه‌های کنونی زن‌ها در شغل و جنبه‌های متنوع دیگر، مقایسه کنید.

راه‌های استفاده از فیلم در فرایند تدریس - یادگیری

کاربرد مهم فیلم در کلاس درس عبارت‌اند از:

- استفاده از فیلم به جای کتاب؛
 - آموزش از طریق فیلم.
- استفاده از فیلم به جای کتاب معمولاً به صورت سخن‌رانی، اما به وسیله‌ی فیلم است. آموزش از طریق فیلم از زمانی که فیلم اختراع شد، مطرح بوده است. فیلم‌هایی از رقص‌های شگفت‌انگیز انسان‌های نخستین توسط مردم‌شناسان آلمانی ساخته شد و در سال ۱۹۰۵ در سالن ورزشی آلمان به نمایش درآمد. در حرکتی بزرگ، از فیلم‌هایی از انسان‌ها و حیوانات توسط جانورشناسان و کالبدشناسان استفاده

شد. از اوایل ۱۹۰۷، هنرمندان و معلمان موضوعات متنوعی را در مدرسه‌ها، دانشگاه‌ها و مدرسه‌های هنر از طریق فیلم آموزش دادند. عملکرد آن‌ها مبتنی بر این فرضیه بود که آموزش از طریق فیلم شیوه‌ای بهتر از آموزش به وسیله‌ی کتاب درسی است.

چند روش برای آموزش مفاهیم با استفاده از تصویرهای فیلم در کلاس درس وجود دارد. با آزمایش کردن هر روش متوجه می‌شوید که کدام روش برای محتوای درسی و چارچوب آموزشی شما مؤثرتر است. شما می‌توانید قبل یا بعد از بحث روی مفاهیم و نظریه‌ها، از تصویرهای فیلم استفاده کنید. هم‌چنین، می‌توانید برای تأکید بیشتر، صحنه‌ها را تکرار کنید. دانش‌آموزان می‌توانند به صورت منفرد یا در گروه‌های خارج از کلاس کار کنند. تکالیف خارج از کلاس در تجزیه و تحلیل فیلم مؤثرند.

قبل از بحث

نمایش صحنه‌های فیلم قبل از بحث، تصویر دیداری قابل ملاحظه‌ای به دانش‌آموزان می‌دهد؛ به طوری که آن‌ها می‌توانند موضوعات مورد بحث را مقایسه کنند. این روش امکان مراجعه‌ی فوری به مثال‌های نشان داده شده در فیلم را فراهم می‌سازد. نمایش صحنه قبل از بحث و گفت‌وگو، فضا و چارچوب موضوع را برای درک مفاهیمی از قبیل ادوات فیزیکی، ارزش‌ها، و مفروضات اساسی مهیا می‌کند. این صحنه‌ها شامل تعدادی مثال‌های واقعی از این مفاهیم‌اند که امکان بحث‌های مؤثر میان دانش‌آموزان و معلمان و تقویت مفاهیم در دانش‌آموزان را نشان می‌دهد.

بعد از بحث

نشان دادن تصویرها بعد از شرح دادن و بحث روی نظریه و مفاهیم درس، به شما امکان می‌دهد که از صحنه‌ها به عنوان موضوع‌هایی تصویری استفاده کنید. با این روش دانش‌آموزان می‌توانند به هنگام یادگیری، مهارت‌های تحلیلی‌شان را به کار ببرند و گسترش دهند.

تکرار

تکرار صحنه‌ها به خصوص هنگامی که سعی می‌کنید دامنه‌ی فهم دانش‌آموزان را به وسیله‌ی موضوعات پیچیده گسترش دهید مفید است [Wolensky, 1982]. برای این‌که دانش‌آموزان درک عمیقی از موضوع به دست آورند، صحنه‌ها را قبل از بحث، نمایش دهید و سپس درباره‌ی موضوعات بحث کنید، و به راهنمایی آن‌ها پردازید. صحنه‌های تصویری را نمایش دهید و از دانش‌آموزان بخواهید آن‌چه را که از نظریه‌ها و مفاهیم بحث شده درک می‌کنند، تجزیه و تحلیل نمایند. هم‌چنین، می‌توانید با برگرداندن نوار برای تأکید بر بخش‌هایی از تصویرها، آن‌ها را دوباره تکرار کنید. اکنون شما می‌توانید با نمایش مجدد فیلم، همراه با بحثی مؤثر از سوی دانش‌آموزان، بر مفاهیمی که آن‌ها در صحنه‌های فیلم درک کرده‌اند، تأکید کنید.

مقایسه

فیلم‌ها فرصت‌هایی ارزشمند برای مقایسه‌ی رابه‌چندین روش ارائه می‌دهند. صحنه‌هایی از فیلم‌های ساخته شده در کشورهای گوناگون، دیدگاه‌های

مقایسه‌ای از فرهنگ‌های مختلف، را ارائه می‌دهند. بازسازی یک فیلم مشابه می‌تواند موقعیتی را برای دیدن یک فرهنگ در زمان‌های متفاوت ایجاد کند. هم‌چنین، می‌توانید از صحنه‌هایی از بخش‌های متفاوت یک فیلم مشابه برای مقایسه کردن استفاده کنید. برای مثال، می‌توانید با نشان دادن فیلم‌های قدیمی استان خود و استان‌های هم‌جوار، زمینه‌ی گفت‌وگو درباره‌ی تفاوت‌های کلیدی در نقش‌های کالایی، ارزش‌های فرهنگی، تنوع سازمان‌ها و مدیریت آن‌ها را با وضع امروزی استان خود فراهم آورید.

فعالیت: آموزش از طریق فیلم آموزشی

زمان کلاس: دو هفته‌ی اول اردیبهشت، ساعت ۹-۱۲
روش: شرکت‌کنندگان، چند فیلم مهم را که جنبه‌های متنوعی از تحصیلی و آموزش را نشان می‌دهند، می‌بینند و تحلیل می‌کنند. دانش‌آموزان برای شرکت در این فعالیت باید از نکات اصلی فیلم‌ها برای ارزیابی حرفه‌ی خود در آینده استفاده کنند. آن‌ها باید شیوه‌های تجسمی ارائه شده در فیلم را در نظر بگیرند و درباره‌ی ارتباط بین تحصیل و سواد حرفه‌ای دقت و تأمل کنند. توجه به این امر سبب خواهد شد بدانیم، چگونه این نوع فیلم‌ها در تصورات دانش‌آموزان در حال و آینده تأثیرگذار خواهد بود.

هدف: ایجاد فرصت برای

دانش‌آموزان به منظور دقت و توجه به محتوای فیلم. درک اهمیت و نقش ارتباط میان تحصیل و آموزش، و کسب مهارت‌های شغلی، از طریق بررسی و

تحلیل این گونه رابطه‌ها مقدور است.
هدف‌های آموزشی: هدف‌های آموزشی عبارت‌اند از:
۱. دانش‌آموز بتواند مسائل و موضوعات پیرامونی، مانند برداشت و انتظارات عمومی جامعه از تحصیلات مدرسه‌ای را تشخیص دهد.
۲. دانش‌آموز بتواند مسائل و موضوعات معنی‌داری در ارتباط با انتظارات عمومی جامعه تشخیص دهد.

۳. دانش‌آموز بتواند با ارائه‌ی نمونه‌ها تعریف، تحلیل و تفسیر کند.
۴. دانش‌آموز بتواند بین تصورات معلمان و انتظارات عمومی درباره‌ی نقش‌ها و مسئولیت اجتماعی و تحصیلات مدرسه‌ای هماهنگی و ارتباط ایجاد کند.

۵. دانش‌آموز بتواند تأثیر برنامه‌ی درسی «روشن و آشکار»، «برنامه‌ی بی‌اعتبار»، «برنامه‌ی پنهان» و «ادراک عمومی مردم از تحصیلات مدرسه‌ای را توضیح دهد و توصیف کند.
۶. دانش‌آموز بتواند بر تصورات معلمان، مدیران و فراگیرندگان، براساس دانش ارائه شده در فیلم‌ها که به صورت توصیفی ارائه می‌شود، ارزش‌گذاری کند.

۷. دانش‌آموز بتواند فرضیه‌ی درستی از فیلم و مفهوم آن ارائه کند.
۸. دانش‌آموز بتواند شرحی روشن از مفهوم فرهنگ، سیاست و آموزش و پرورش ارائه دهد.

۹. دانش‌آموز بتواند ادارک شخصی وسیع‌تری از تصورات کلی جامعه، و نگرش آن‌ها نسبت به تحصیلات مدرسه‌ای و آموزش و پرورش داشته باشد.

یکی از عملکردهای

مهم استعاره، بیان

تصورات شبیه‌سازی

تصاویر تخیلی در

بیننده و شنونده

است. استعاره حقایق

توصیف شده را

تحریف نمی‌کند و

شیوه‌ی جدیدی برای

بیان حقایق ارائه

می‌دهد

منابع

1. Bloom, M. E. (1995). Using early silent film to teach French: The language of cinéma muet. ADFL-Bulletin, 27, 25-31.
2. Cooper, D. E. (1986). Metaphor. Oxford, England: Basil Blackwell.
3. Culkin, J. M. (1970). Films deliver. In A. Schillaci and J. M. Culkin (Eds.), Films deliver: Teaching creatively with film (pp. 19-29). New York: Citation Press.
4. Hawkes, T. (1972). Metaphor. London: Methuen & Co Ltd.
5. Martin, M., & Porter, M. (Eds.) (1998). Video movie guide 1998. New York: Ballantine Books.